

BULLETIN

Power, Politics & Policy

Vincit Omnia Veritas

Nr. 14
28 iulie 2021

Editorial Board: Vlad Lupan, Victor Chirilă, Liubomir Chiriac, Veaceslav Berbeca, Sergiu Lipcean, Carolina Ungureanu, Eduard Țugui, Veaceslav Ioniță, Ion Tăbârță, Mihai Țurcanu

Alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021: Republica Moldova între trecut și viitor

Ion TĂBĂRȚĂ

Alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 urmează să finiseze un ciclu politic în evoluția sistemului politic moldovenesc (perioada regimului oligarhic) și să instituie începutul unui noi etape – a democratizării și modernizării după modelul european al Republicii Moldova. Victoria în premieră, fără drept de apel, a unui partid de dreapta proeuropean deschide noi perspective în evoluția politică a Republicii Moldova. Evoluția sau involuția sistemului politic moldovenesc va fi în dependență directă de modul în care noul partid de guvernare va avea știința, inteligența și capacitatea să gestioneze corect șansa și votul de încredere pe care i l-au dat cetățenii moldoveni la 11 iulie 2021.

Concurenții electorali și desfășurarea campaniei electorale

În cursa electorală pentru alegerile anticipate din 11 iulie s-au înscris 23 de concurenți – 2 blocuri, 20 de partide și un candidat independent. Clasificarea partidelor din această campanie poate fi făcută reieșind din câteva criterii.

Primul criteriu este cel tradițional, clasic constituit pentru Republica Moldova – clivajul geopolitic. Principale partidele de stânga și centru-stânga înscrise în această cursă electorală au fost: Blocul electoral al Comuniștilor și Socialiștilor (BeCS), Partidul „Șor”, Blocul electoral „Renato Usatîi” (Be„RU”), Partidul Acțiunii Comune – Congresul Civic și Partidul Democrat din Moldova (PDM). De pe eșichierul de dreapta, cei mai importanți competitori electorali au fost: Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS), Platforma Demnitate și Adevăr (Platforma DA), Partidul Unității Naționale (PUN), Partidul „Democrația Acasă” și Alianța pentru Unirea Românilor (AUR).

Al doilea criteriu de clasificare al concurenților electorali se referă la funcționalitatea partidelor politice, împărțite în: active, inactive și nou-create. Deși în lista partidelor politice din Republica Moldova înregistrate oficial la Agenția Servicii Publice sunt 53 de formațiuni politice,¹ la modul real, funcționale sunt maximum 20 din ele. Concurenții electorali nominalizați la primul criteriu de clasificare (clivajul geopolitic) reprezintă partide politice funcționale, fie că sunt subiecți mai vechi sau mai noi în politica moldovenească. Scopul acestor concurenți electorali a fost de a acumula un scor cât mai mare, important pentru activitatea lor politică ulterioară.

¹ Lista partidelor politice din Republica Moldova. / <http://www.asp.gov.md/ro/node/3664>

În mod obișnuit, în cursa electorală s-au înregistrat și câteva partide inactive, care ori au funcționat sporadic, ori ani buni nu au avut activități. Acești concurenți electorali au fost: Mișcarea Profesiștilor „Speranța-Надежда”, Partidul „NOI”, Partidul Verde Ecologist, Partidul Legii și Dreptății, Partidul Regiunilor din Moldova, Partidul „Patrioții Moldovei”, Partidul „Noua Opțiune Istorică” și Partidul Oamenilor Muncii. Unele dintre aceste partide înregistrate în cursa electorală au avut rolul de spoiler electoral,² scopul lor fiind să creeze confuzie în rândurile alegătorilor pentru că „să rupă” voturi de la principalii concurenți electorali. Rolul de spoiler electoral l-a avut și candidatul independent Veaceslav Valico, care a fost paravanul juridic al controversatului om de afacerii Veaceslav Platon, pentru ca acesta să aibă posibilitatea să participe la cursa electorală parlamentară din 11 iulie.

Un alt tip de partide înscrise în cursa electorală au fost partidele nou create: Partidul Acasă Construim Europa „PACE”, Partidul Dezvoltării și Consolidării Moldovei, Partidul „Puterea Oamenilor” și Partidul Schimbării. La moment, perspectivele politice ale acestor partide nu sunt clare – au fost create în calitate de spolieri electorali special pentru această campanie sau se doresc a fi proiecte politice reale? Însă, cu certitudine, unele din ele au jucat rolul de spolieri electorali în această campanie.

Campania nu s-a caracterizat prin dezbateri dintre programele și platformele electorale ale concurenților electorali. Promisiunile electorale programatice ale partidelor politice au fost diluate de miza alegerilor parlamentare, disputele personale dintre politicieni și polarizarea competiției electorale de principalii competitori electorali – BeCS și PAS. BeCS a avut o campanie axată pe mesaje geopolitice și populisme sociale, iar PAS a încercat să evite la maximum subiectele geopolitice, promovând mesajele anticorupție, problemele în justiție și subiectele social-economice, cu un accent puternic pus pe diasporă. Mesajele electorale ale celorlalți concurenți electoral practic au fost absorbite de către BeCS și PAS, ele pierzându-se în neant.

Un rol aparte în campania electorală l-a avut Comisia Electorală Centrală (CEC), instituția care, în conformitate cu atribuțiile legislative pe care le are, răspunde de buna desfășurare a alegerilor în Republica Moldova. Însă, din cauza influenței politice asupra acestei instituții, CEC-ul, din instituția care trebuie să gestioneze corect și echidistant procesul electoral, s-a transformat în principalul perturbator al campaniei electorale. Principalele subiecte referitoare la care deciziile luate de CEC au provocat controverse au fost cele cu privire la votanții din diasporă și a celor din regiunea transnistreană.

Hotărârile CEC-ului au urmărit logica de a micșora, contrar prevederilor legale, numărul secțiilor de votare pentru diaspora din vest (care votează preponderent cu partidele de dreapta) și a creșterea numărul secțiilor arondate pentru alegătorii din regiunea transnistreană. În realizarea acestei intenții, CEC-ul, la un moment dat, a hotărât să deschide 3 secții de votare pe teritoriul necontrolat de către autoritățile constituționale, decizie care contravine prevederilor art.32, alin.(3), lit.a) ale Codului electoral. De asemenea, CEC-ul nu întreprins nimic pentru a preveni transportul organizat la secțiile de votare al alegătorilor din stânga Nistrului. Interminabile procese de judecată între instituția electorală centrală și concurenții electorali au distorsionat agenda reală a competiției electorale și au afectat negativ buna desfășurare a procesului electoral.

² The Spoiler Effect. / <https://electionscience.org/library/the-spoiler-effect/>

Rezultatul alegerilor

În urma exercițiului electoral din 11 iulie 2021, în legislativul de la Chișinău au acces doar trei concurenți electorali: PAS – 52,80% (774 753 voturi); BeCS – 27,17% (398 675 voturi); Partidul „Șor” – 5,74% (84 187 voturi). Convertite în mandate, tabloul politic al noului Parlament arată în felul următor: PAS – 63 de mandate; BeCS – 32 de mandate; Partidul „Șor” – 6 mandate. Restul concurenților electorali au acumulat un scor sub pragul electoral.

Principala constatare a scrutinului electoral din 11 iulie este că un partid de dreapta pentru prima dată în istoria politică a Republicii Moldova a obținut majoritatea parlamentară, acumulând cel mai mare procentaj de până acum la un scrutin parlamentar. Se cere de precizat că, în general, dreapta politică niciodată nu a obținut numărul suficient de voturi pentru a forma majoritatea parlamentară de una singură. Guvernele de dreapta din anii 1998-1999 și 2009-2017 au fost susținute de un partid de centru-stânga – PDM.

Tabelul nr.1. Partidele politice care au obținut majoritatea parlamentară

Partid	Alegeri	%	Voturi	Mandate
Partidul Acțiune și Solidaritate	2021	52,80	774 753	63
Partidul Comuniștilor din Republica Moldova	2001	50,07	794 808	71
Partidul Comuniștilor din Republica Moldova	2009 (I)	49,48	760 551	60
Partidul Comuniștilor din Republica Moldova	2005	45,98	716 336	56
Partidul Democrat Agrar din Moldova	1994	43,18	766 589	56

Sursa: Elaborat de autor.

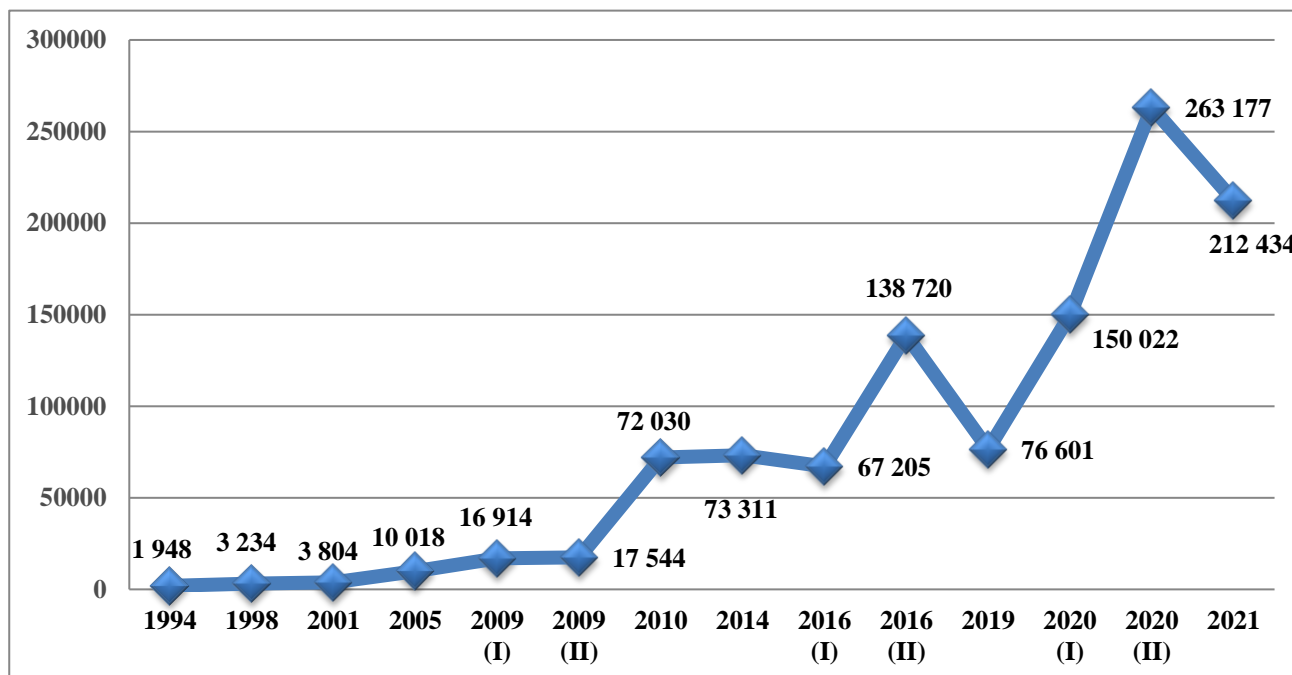
Acest rezultat, fără precedent, al unui partid de dreapta la un scrutin parlamentar poate fi explicat prin 2 factori fundamentali structurali, apăruiți după anii 2015-2016:

1. *Disoluția parțială a clivajului geopolitic, cauzată de delapidarea sistemului financiar-bancar.* Devalorizarea sistemului financiar-bancar (așa-numitul „furtul miliardului”), petrecută în timpul guvernărilor proeuropene, a produs schimbări profunde în opțiunile electoratului, care până la scrutinele electorale din 2014, vota cu precădere orientându-se după preferințele geopolitice. După anul 2015, în rândurile societății moldovenești a început să se reliefeze un nou clivaj – anticorupție;

2. *Apariția diasporei în calitate de electorat structural.* Electoratul din Republica Moldova nu este distribuit proporțional pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Tradițional, alegătorii din nordul și sudul țării votează preponderent pentru partidele de stânga filoruse, iar cei din centru și municipiul Chișinău – pentru partidele de dreapta proeuropene și unioniste.

Până la alegerile președințiale din 2010, alegătorii moldoveni aflați peste hotarele țării nu se prezentau în număr consistent la urnele de vot, de aceea și impactul votului diasporei asupra rezultatului final al alegerilor era unul nesemnificativ. Migrația în masă a cetățenilor Republicii Moldova peste hotarele țării a dus la crearea comunităților masive de moldoveni în mai multe state europene. La ultimele scrutine electorale (președințiale și parlamentare), numărul votanților din diasporă a devenit unul semnificativ, votul lor crescând în greutate în stabilirea rezultatului final al alegerilor.

Diagrama nr.1. Participarea diasporei la scrutinele electorale (1994-2021)

Sursa: Elaborat de autor.

Pe lângă acești 2 factori fundamentali, victoria categorică a PAS-ului se mai datorează unui factor contextual – așa-numitul „vot util”. În Republica Moldova, din anul 2019 a început procesul de eliberare de sub regimul oligarhic al lui Vladimir Plahotniuc. Acest proces s-a accelerat odată cu alegerile președințiale din noiembrie 2020, când forțele oligarhice (regrupate în spatele șefului statului de atunci, Igor Dodon) au suferit la alegerile președințiale o înfrângere dureroasă în fața opozanților regimului oligarhic (concentrați în jurul liderului PAS, Maia Sandu), dar nu decisivă deoarece în continuare aveau controlul politic asupra Parlamentului.

Pentru a pune capăt dominației forțelor oligarhice asupra vieții politice moldovenești, președintele Maia Sandu a provocat dizolvarea legislativului. Odată cu aceasta, în Republica Moldova s-a creat contextul politic în care alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie s-au transformat organic în cel de-al III-lea tur al alegerilor președințiale. De aceea, în a nu risipi voturile, electoratul de dreapta a votat „util” pentru principalul partid proeuropean la ora actuală – PAS.

Actorii politici care au acumulat cel mai mare scor electoral la alegerile parlamentare din 11 iulie 2021 au rămas aceleași ca și la cele din 24 februarie 2019, dar cu rezultate total diferite, care au schimbat spectaculos tabloul politic reprezentativ în legislativ.

Tabelul nr.2. Primele 6 partide politice clasate la alegerile parlamentare din 2019 și 2021

Concurent electoral	Alegri	
	2019	2021
Partidul Socialiștilor din Republica Moldova	441 191	398 675
Partidul Comuniștilor din Republica Moldova	53 175	
Partidul Acțiune și Solidaritate (Be„ACUM”)	380 181	774 753
Platforma Demnitate și Adevăr (Be„ACUM”)		34 184
Partidul Democrat din Moldova	334 539	26 545
Partidul „Șor”	117 779	84 187
Blocul Electoral „Renato Usatîi” (Partidul Nostru)	41 769	60 100

Sursa: Elaborat de autor.

Din tabelul mai sus vedem că la alegerile parlamentare din 2021, în comparație cu cele din 2019, PAS-ul a acumulat cu aproape 400 mii (394 572) voturi mai mult decât a adunat atunci împreună cu Platforma DA în cadrul Blocului „ACUM”. În așa mod, PAS practic a absorbit tot electoratul de dreapta al Platformei DA, dar și pe cel de centru-stânga al PDM (care a acumulat peste 300 mii (307 994) de voturi mai puțin). PSRM și PCRM au pierdut peste 95 mii (95 691) de voturi. Această reducere de votanți poate fi explicată prin rata mare a absenteismului în rândurile electoratului de stânga, dezamăgit de prestația guvernamentală a socialiștilor conduși de Igor Dodon. Scăderea Partidului „Șor” a fost de peste 30 de mii (33 592) de voturi, pe când Blocul „Renato Usatîi” (paradoxal) a crescut cu peste 18 mii (18 331) de voturi, comparativ cu cele strânse de Partidul Nostru în 2019.

Evoluții postelectorale

Rezultatele alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 ne sugerează următoarele evoluții postelectorale în Republica Moldova:

1. *Formarea rapidă a unui guvern și promovarea reformelor.* Faptul că va fi un guvern monocolor va facilita substanțial formarea noului cabinet de miniștri. Practica după 2009 a guvernelor de coaliție complica mult exercițiul de alegere a cabinetului de miniștri, unul greoi, cu fel de fel de înțelegeri în culise care ulterior au avut un impact negativ asupra funcționalității executivului. La momentul formării structurii guvernului, ar fi indicat eliminarea lacunelor apărute odată cu reforma administrației publice centrale realizată de guvernul Filip în anul 2017. Competența nominală a viitoarei echipe guvernamentale trebuie să prevaleze asupra criteriului loialității de partid în selectarea membrilor

guvernului. Faptul că PAS-ul este partid pro-prezidențial, este de așteptat că președinția și guvernul să-și stabilească o agendă comună în exercitarea puterii politice din Republica Moldova.

2. Reimpulsionarea cursului proeuropean al Republicii Moldova. Succesul realizării ambițiosului program electoral de reforme anunțat de PAS în campania electorală va fi în legătură directă cu revenirea Republicii Moldova la implementarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană. Cel mai probabil, va avea loc reimpulsionarea relațiilor Republicii Moldova cu UE, similar perioadei 2009-2014. Reușita implementării Acordului de Asociere de către Republica Moldova va depinde de două criterii de bază ale guvernului de la Chișinău: 1) sinceritatea intențiilor și 2) competența profesională. Dacă referitor la primul criteriu, cel puțin la faza incipientă, nu vor fi dubii, atunci la cel de-al doilea criteriu pot apărea deficiențe în aplicarea în practică a Acordului de Asociere. UE deja a transmis un mesaj tranșant noii puteri politice că nu va mai repeta greșelile în relația cu Republica Moldova din anii 2009-2014, declarând că va susține eforturile guvernului de la Chișinău în a realiza reformele care stau la baza Acordului de Asociere, însă fără a renunța la politica de condiționalitate strictă în relația UE-Republica Moldova.

3. Provocări în relația cu Rusia. Relația Republicii Moldova cu Rusia este un dosar complicat pe care va trebui să-l gestioneze noua putere politică de la Chișinău. Progresul Republicii Moldova în relația cu UE nu va fi privit „cu ochi buni” de administrația de la Kremlin. Deși unele pârgii de influență ale Rusiei asupra Republicii Moldova au scăzut în ultimii ani din consistență (comercială, migranții de muncă, energetică), Moscova totuși deține în continuare controlul asupra principalei pârgii în relația cu Chișinăul – dosarul transnistrean, cu tot rechizitoriul său. De când Maia Sandu a devenit președinte al Republicii Moldova, Rusia se arată sensibilă, în mod special, față de subiectul prezenței trupelor ruse în stânga Nistrului. Moscova va vrea garanții că noua guvernare de la Chișinău nu va insista asupra retragerii trupelor ruse din stânga Nistrului. Poziția Kremlinului față de acest subiect este în interesele geopolitice ale Rusiei în regiune, dar este în detrimentul intereselor naționale ale Republicii Moldova. Pentru a gestiona corect acest dosar, noua guvernare de la Chișinău va trebui să elaboreze o viziune bine încheată referitoare la soluționarea problematicei transnistrene, promovată insistent pentru a putea fi agreată la nivel internațional.

Concluzii

Căderea partidelor proeuropene după „furtul miliardului” și instituirea regimului oligarhic la conducerea statului a bulversat dreapta politică proeuropeană din Republica Moldova, creând o decepție puternică în rândurile societății. Cu toate acestea, societatea moldovenească nu a cedat, partea ei proeuropeană concentrându-se în jurul a noi proiecte politice în disputa cu regimul oligarhic din Republica Moldova. În consecință, regimul oligarhic a început să se erodeze treptat, fiind practic zdrobit prin votul cetățenilor la alegerile parlamentare din 11 iulie. Rezultatul scrutinului parlamentar denotă că societatea moldovenească își dorește schimbări după modelul democratic european de dezvoltare a statului. Votul din 11 iulie 2021 poate reprezenta hotarul dintre trecutul și viitorul Republicii Moldova, „mingea fiind acum pe terenul” noi clase politice proeuropene de la Chișinău.